

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentarii Exegetici In Apocalypsim Ioannis Apostoli

Viegas, Brás

Parisiis, 1615

Cur librum grandem sumere iubeatur Esaias, vt in eo pauca quædam
verba conscribat. Sectio XVIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39261

Et accessi ad prophetissam, quæ continuata serie ponuntur, ad ipsum quoque Deum pertinent, atque adeo Deus ipse sit, qui toto hoc vaticinio in persona sua loquitur. Quod vero sit communior, inde apparet, quod eam plerique omnes Patres communi consensu asserunt, veluti Euseb. Casar. lib. 7. Demonstrationis Evangelicæ in secundo testimonio ex Esaia. Cum quo, inquit, oriretur, undenam esset conceptura, quæ virum experta non esset? ipsum hoc, de quo queritur, nunc oraculum docet: Et accessi, inquit, ad prophetissam, & in vtero accepit, & peperit filium. Est autem intelligendum de spiritu sancto, à quo afflatus propheta diuinabat: ipse enim spiritus sanctus se accessisse ad prophetissam faceret, quod quidè ipsum planè completum est in Christi ortu, quo tempore missus est Angelus Gabriel ad virginem, dixitque ei: spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obubrabit tibi. Et Cyrill. Alex. li. 1. in Esaia. c. 8. Quod, inquit, non ex sanguine & carne,

Luc. I. 35.
Cyrill. Alex.

Spiritus sancti descensus in virginem.
Procopius.

B. Virgo vere prophetissa.

Cyrill. Alex.

D. Basil.

D. Epiph.

Euseb. Cas.

Greg. Naz.

D. Io. Dam.

Eadem liber nouus.

neque ex voluntate viri Christi natiuitas secundum carnem peracta fuerit, sed insolita, & vltra leges humana natura extiterit, Deus propheta reuelauit. Etenim ipse inquit, quid dicit: Cape tibi librum nouum magnis, accessit ad prophetissam: illud enim sanctissimi corpus ex spiritu sancto & supernis verbo formatum esse, cui dubium esse poterit? Quod circa spiritus sancti virtus, ac vis, per quam illud corpus in sanctissima virgine formatum est, hoc congressu, habitu, ac figura oblique significatur. Quod denique, vt ceteros omittam, habet Procopius in Esaia: *Ait, inquit, Dominus, quod ipse superueniet prophetisse, & sic vocat prophetissam matrem Christi, quod spiritus sancti particeps sit futura, iuxta illud Lucae 1. spiritus sanctus superueniet in te. Cum igitur de communi Patrum sententia illa sit huius loci vera, germanaque interpretatio, spiritum sanctum accessisse ad virginem, ex eo que accessu illa concepisse, peperisseque infantem: planum efficitur ex hoc vaticinio perspicuè probari intemeratam virginitatem sanctissimæ Deiparæ, quippe quæ non ex viri cōgressu, sed ex purissimo, & sanctissimo spiritus sancti in eam superuenientis, & obumbrantis accessu conceperit: idem enim est accessisse Deum ad prophetissam, atque spiritum sanctum in virginem superuenisse, & virtutem altissimi ei obumbrasse, vt Angelus Gabriel, cum dixit: spiritus sanctus superueniet in te: ad hunc ipsum locum Esaia respexisse videatur. Porro virginē optimo iure appellatam fuisse prophetissam ex eo apparet, quod in suo illo Cantico præclarissimum edidit vaticinium, cum dixit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quod cumulatissimè impletum cernimus. Ita docent Cyril. Alex. & D. Basil. in hunc locū Esaia. D. Epiph. hæresi 78. Euseb. Cas. Greg. Naz. & alij, quos superiori sectione citauimus. Quin & D. Ioan. Damasc. orat. 2. de B. Mariæ dormitione, librum ipsum nouum, quem propheta iubetur accipere, ad virginitatem Deiparæ pertinere arbitratur: Vbi, inquit, nouus liber, quo inenarrabili modo Deum verbis citra omnem manus operam inscriptus est? Atque hæc de vera, ac germana huius vaticinij expositione vniuersè dicta sint: nunc vt eadem illustriora reddantur, erit operæ pretium nonnulla, quæ maiorem lucem desiderant, magis explanare.**

Cur librum grandem sumere iubeatur Esaia, vt in eo pauca quædam verba conscribat.

SECTIO XVIII.

IN superiori vaticinio in primis mysterij plenissimum est illud, quod Dominus præcipit Esaia. *sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter stilia detrahe, cito pradare: quid enim causæ fuit, cur librum grandem iubetur accipere ad tam pauca verba conscribenda? Quocirca vt res fiat illustrior, explicare primum*

primū oportet contextum. Igitur 70. transtulerunt: *Et dixit Dominus ad me. Sume tibi* ^{Septuag.} *librum* ^{Explicatur} *magnum, & scribe in eo stylo homini* ^{Esaie contextus.} *ut velociter depraedationem faciat spoliū, adest enim: pro libro Hebraicè est gilaom, quod nomen volumen significat, à radice galal, id est, voluere, inuolucere, circumire, quod solent veteres membranas, in quibus scribebant, complicare. Alii tamen volunt deduci potius à radice gala, quæ inter alia significat dis-*

Sanct. Pagn.

cooperire, & reuelare: ita enim plerique apud Pagninū in suo Hebraico dictionario deducunt: tum verò significat librum qui deberet omnibus ad legendum publicè proponi, vt in eo, quæ abscondita, & incognita essent, reuelarentur, eumque librum fuisse huiusmodi videtur sensisse Paraphrast. Chald. cum transtulit, *Sume tibi tabulā grandem*, deducens scilicet idē nomen à radice gala: itaque significari librum aliquem explicatum, & publicè propositum instar tabulæ, quod videlicet in eo paterent omnibus, quæ inscripta erant, & manifesta, perspicuaque esset vniuersis, eam enim vim habet vox gilaom, si ab ea radice deducatur: vnde in numero multitudinis *specula* significat propter claritatē, & manifestam notitiā. Verum siue ab vna radice, siue ab altera ducatur, probabilius videtur huiusmodi librum debuisse proponi omnibus euolutū, & explicatū. 70. transtulerūt *וְסָפַרְתָּ* ^{Septuag.} *וְסָפַרְתָּ* ^{Septuag.} *id est, somnum nouū grandē: licet autem somus ex vi verbi significet partē libri,*

Paraphrast.

Septuag.

quam sectionē appellamus: tamen hoc loco pro integro libro, & volumine vsurpatur: itaque liber hic fuit non solum magnus, sed etiā nouus, vt addidit 70. D. Hier. per librum istum intelligit hoc ipsum volumen Esaie, quod in Bibliis circumscribitur: *Deus, inquit, Dominus ad Prophetam, vt nequaquam in populo proferat noua natiuitatis arcana, sed scribat eam in isto grandi volumine, quod modò legimus.* Ceterum probabilius videtur non hoc volumen Esaie, in quo omnia eius vaticinia continentur, nomine huius libri accipiendum esse, sed peculiarem quandam librum, in quo illa tantum verba conscriberet, quæ reliquis vaticiniis postea adiungeret.

D. Hieron. Nomen libri quod volumē accipiendum

Secundò, Expositionem desiderat illud, quod sequitur: *Et scribe in eo stylo hominis.* D. Hier. stylum hominis interpretatur, stylum, quo homines scribere consueverunt: *Præcipit, inquit, Dominus Prophetæ, vt humanis verbis, & stylo, quo homines scribere consueverunt, Dei sacramenta comprehendat.* Id quod magis explicauit Lyr. præcipi nimirum Prophetæ, vt ea verba stylo hominis conscribat, id est, clarè, & planè, vt ea quilibet homo etiam parū doctus possit legere, & intelligere: cui concinit Paraph. Chald. cum transtulit: *Sume tibi tabulam grandem, & scribe in ea scripturam claram.* Itaque illud Prophetæ præcipitur, vt verba illa dictionibus claris, notisque characteribus, & vocibus, & vt quidam arbitrantur, literis etiam maiusculis in tabula illa grandi, seu volumine conscriberet, vt & facilè, & à longe ab omnibus etiam imperitis legi, & intelligi possent.

II. D. Hieron. Stylus hominis, quid hic,

Lyran.

Paraphrast.

Tertiò, Quidnam in eo libro grandi scribendum esset ab Esaia, mox verbis sequentibus explicatur: *scribe, inquit, in eo stylo hominis, Velociter spolia detrahe, cito prædare.* Hebraicè est *לחור שׁלל בן* hoc est, si verbum verbo reddas: *Ad festinandum spoliū accelerauit prædam.* Non desunt autem, qui arbitrentur in volumine isto sola illa duo vltima verba monosyllaba *לחור* id est, *Accelerauit prædam*, conscribenda fuisse: itaque transferunt *scribe super ipsum stylo hominis ad acceleranda spoliatione: Accelerauit prædam*, seu *festinat direptio*, vt videlicet verba illa præcedentia, *Ad festinandum spoliū*, seu vt nos habemus, *Velociter spolia detrahe*, non scribenda fuerint in libro, sed contineant tantum materiam, & argumentum scriptum, vt quo agunt duo postrema verba, quæ erant conscribenda. Ceterum nostra editio vulgata magis sonat omnia illa verba fuisse conscri-

Quidnam scribendum ab Esaiam volumine.

benda, *videlicet spolia detrahe, cito pradare*: potestque confirmari ex eo, quod statim de nascituri infantis nomine dicitur: *Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere, festina pradari*: ex quibus videtur non obscure colligi in libro illo grandi conscribendum mandari nomen nascituri infantis, quod integra illa sententia explicatur, ut liber nihil aliud contineret, quam infantis nomen. Cum igitur eiusmodi nomen sit totum illud, *Accelera, spolia detrahe, festina pradari*, verisimile est integram in libro fuisse conscriptam: idque videtur etiam Ionathas in sua paraphrasi in: *lexisse, cum ita transtulit: Scribe in tabula scripturam claram, Festina ad pradandum pradam, & auferendum spoliolum.*

Paraphrast.

III. His ita explicatis sit prima obseruatio, mandari Esaiæ, ut sumat librum grandem, in eoque pauca illa verba conscribat, imo iuxta aliquorum sententiam, duas tantum voces monosyllabas, ut diximus: quoniam in illis paucis verbis quasi per compendium magna continebantur mysteria, quæ postea explicatius toto illo libro, ac volumine tradenda erant, atque adeo necesse fuit, ut liber, volumineque magnus esset, quod posset omnia illa apte complecti. Quid namque breuius, & concisus, quam illud, quod in libro scribi iubetur, *videlicet spolia detrahe, cito pradare*? At si idem explicetur, & pro dignitate tradatur, nihil fufius, nihil vberius fingi potest: siquidem paucis illis verbis Messia Regis aduentus, bella, viæ toria, triumpho, totiusque eius principatus, & imperij felicitas, ac per orbem vniuersum propagatio continetur. Hoc eodem sensu Esaias c. 10. legem nouam abbreviatione appellauit, quoniam per compendium quidem paucis verbis traditur: sed eius tamen explicatio infinitos libros, ac volumina requirit: *Consummationem*, inquit, & abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terra, seu vt habent Septuag. *Verbum abbreviatum Dominator Dominus exercituum faciet in orbe terræ vniuersæ.* Nam quod eo loco per *consummationem*, & abbreviationem, seu *verbum abbreviatum*, lex noua intelligenda sit, quæ paucis verbis, & præceptis complectitur vniuersa, quæ in lege veteri sub multiplici figurarum, ceremoniarum, sacrificiorum, præceptorumque multitudine tradebantur, atque adeo sit quoddam veluti legis veteris compendium, docet D. Hieron. in cōment. super Esai. *Abbreviatum*, inquit, & perfectus sermo Euangelicus est, qui pro cunctis laciniis legis ceremoniis dedit præceptum grauisimum, & breuissimum dilectionis, & fidei: vnde Dominus in Euangelio Mat. 22. ait: *In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Propheta.* Quod Hieron. videtur accepisse à Tertull. lib. 4. aduersus Marcion. vbi eundem locum expendens sic ait. *Decisum sermonem faciet Dominus: vel verbum abbreviatum, id est Euangelium: compediatur est enim nouum testamentum, & legis lacinosi oneribus expeditum.* Id quod egregie exponit

Esai. 10. 23.
Lex noua abbreviatio, & consummatio
cur appellatur ab Esaiæ.
Septuag.

D. Hieron.
Lex noua veteris compendium.
Mat. 22. 40.
Tertull.

D. Thom.

Legalia sacrificia comprehendit
Eucharistia.

Mysteriorum legis noua magnitudo, & maiestas.

V. Ex superioribus igitur manifestum relinquitur optimo iure præcipi Esaiæ, ut sumat librum grandem ad pauca illa verba conscribenda: quoniam ea mysteria, quæ per compendium in illis verbis tradebantur, erant postea fufius explicanda in nouo instrumento, quod in illo grandi volumine adumbratum fuisse docent multi Patres. Quantis enim volumine illud magnum esset, si cum paucis illis verbis conferretur: tamen breue admodum, exiguumque censeretur, si ad mysteria ipsa referretur, quæ tanta sunt, ut si explicatè tradendebant, non vnum tantum, sed infinita volumina requirant, atque adeo licet liber ille grandis nouus

testamentum.

testamentum expresserit, adhuc tamen lex nova cōpendium appellari potest non solum comparatione legis veteris, sed etiam ratione eorundem mysteriōrū, quae proponit, quae multo adhuc longius, maiusque volumen desiderant ob eorum magnitudinem, & maiestatem. Quis enim vel incarnationis Diuini Verbi praesstantiam, vel Eucharistiae sublimitatem, vel diuinae gratiae splendorem possit pro dignitate etiam longissima oratione complecti? Quae porro vis dicendi poterit vnquam ad Ecclesiam breuissimo tempore amplitudinem, amplificationem fidei, Gentiumque conuersionem explicandam pertingere? Et tamen haec omnia paucissimis, illisque simplicissimis verbis in noui instrumenti volumine traduntur. Iam verò si de ipsa Evangelica doctrina differamus, nihil sane in speciem simplicius, nihil breuius traditur, si verò prematur, atque explicetur, nihil grauius, nihil grandius dici, aut excogitari potest. Quod quia ethnici, & insipientes non intelligunt, sumunt ex simplicitate, qua mysteria fidei traduntur, occasione illa conueniendi, id quod in baptismo praecipue expendit Tertull. lib. de baptismo ad uertus Quintillam feminam. *Nihil adeo est, inquit, quod obducat mentes hominū, quā simplicitas diuinorum operum, quae in actu videntur, & magnificentia, quae in effectu reprobantur, ut hic quoque, quoniam tanta simplicitate sine pompa, sine apparatu nouo aliquo, denique sine sumptu homo in aquam demissus, & inter pauca uerba in Christum, non mulco, vel nihilo mundior resurgit, eo incredibilis existimetur consecutio aeternitatis, Probi! misera incredulitas, quae denegat Deo proprietates suas, simplicitatem, & potestatem! Quid ergo? nonue mirandum & lauacro dilui mortem? atqui eo magis credendum, si quia mirandum est: idcirco non creditur. Qualia enim decet esse opera diuina, nisi super omnem admirationem? Nos quoque ipsi miramur, sed quia credimus. Caterim incredulitas miratur, non credit: miratur enim simplicita quasi uana, magnifica quasi impossibilia. Haec Tertull.*

Doctrina
Euangelica
in speciem
simplex cum
sit grauis
&
grandis.
Tertull.

Secunda obseruatio fit circa uerbum illud, nouum, quod Septuag. addiderunt: VI.

Sume, inquit, tomum nouum magnum, Merito quidem nouus liber sumi praecipitur, cum in eo noua quaedam, & admiranda conscribenda essent, tum ut rerum nouitatis nouitas quoque libri responderet: tum ut ex libri nouitate intelligerent Hebraei veterem legem abolendam, nouamque aliam multo nobiliorem, perfectioremque sancendam, de qua nouitate multa sunt in Prophetis uaticinia. Primum enim eam Dominus pollicetur per Esa. c. 43. quo testimonio ad idem confirmandum utitur Tertull. lib. 4. contra Marcion. cap. 1. *Ne memineras priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto uiam, & in inuio flumina. Glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formauis mihi, lauacrum meum narrabis. Quo loco est sermo ad litteram de mysteriis legis gratiae, quae noua appellantur, & de conuersione Gentium, quae tanquam noua.*

Sume, inquit, tomum nouum magnum, Merito quidem nouus liber sumi praecipitur, cum in eo noua quaedam, & admiranda conscribenda essent, tum ut rerum nouitatis nouitas quoque libri responderet: tum ut ex libri nouitate intelligerent Hebraei veterem legem abolendam, nouamque aliam multo nobiliorem, perfectioremque sancendam, de qua nouitate multa sunt in Prophetis uaticinia. Primum enim eam Dominus pollicetur per Esa. c. 43. quo testimonio ad idem confirmandum utitur Tertull. lib. 4. contra Marcion. cap. 1. *Ne memineras priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto uiam, & in inuio flumina. Glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formauis mihi, lauacrum meum narrabis. Quo loco est sermo ad litteram de mysteriis legis gratiae, quae noua appellantur, & de conuersione Gentium, quae tanquam noua.*

una ex praecipuis istis nouitatibus commemoratur: admirandum enim fuit, & nouum poni in deserto uiam, & flumina in inuio, hoc est, in Gentilitate Evangelicae doctrinae fluente, laudarique Deum à barbaris, efferatisque gentibus, quae idcirco bestis agri, draconibus, & struthionibus comparantur, quemadmodum exponit D. Hieron. Nequaquam, inquit, memineras veterū, quoniam in Euangelio multo sum maiora facturus, quorum comparatione praeterita sileri debeant: neque enim vnus fluuius, siue fons erumpet de petra, sed multa flumina, quae non corpora, ut prius, sed animas sitientes reficiant, & impleatur illud, quod supra legitur c. 22. *Biberis aquas de fontibus saluatoris tunc, quod nunquam factum est fiet, ut omnes bestiae, & dracones, & struthiones, qui in solitudine gentium morabantur, & idololatriae sanguine, morumque feritate bestiarum similes erant, glorificent me, atque collaudent.*

Nouus liber
cur ab Esaia
sumi praeci-
piatur.
Esa. 43. 18.
Tertull.

Mysteria le-
gi gratiae,
D. Hieron.
Esa. 12. 3.

VII. Caterum est aduertendum Septuag. interpretes pro draconibus sirenes tran-
 stulisse. Eenedicent, inquit, *mibi bestia agri, sirenes, & filie struthionum*: quod expen-
 dens Cyrill. Alexand. lib. 4. in Elaiam, ait per sirenes, & struthiones accipiendos
 esse Gentium Doctores, Oratores, & Poetas, qui apud Ethnicos ornate loque-
 bantur, dictionemque pulchre expoliebant: in enim ad fidei Christi conuersu mul-
 to suauius, & elegantius diuinas laudes suis operibus decantant. *Sirenes*, inquit,
 & *filie struthionum* dicit eos, qui apud Gentes ornate loqui norant, & qui melodicum quid-
 dam ac numerosum resonabant, cuiusmodi erant Græcorum superstitiones Doctorum, Poeta, &
 Oratores. D. Hieron. etiam obleruat præter Theodotionem reliquos omnes in-
 terpres loco Draconum *Sirenes*, transtulisse, sed non Gentilitatis Philofophos,
 vt Cyrillus, verum homines voluptuarios, deliciisque deditos *sirenum* nomine
 intelligit: *Sunt*, inquit, *sirenes animalia portentosa, quæ dulci carmine, atque mortifero na-
 uigantes Scyllen canibus lacerandos præcipitabant, cuiusque significant quod voluptati prius,
 & luxuria dediti ad seruitutem Domini conuertantur.* Caterum siue per sirenes cum
 Hieron. homines luxui, & voluptati deditos, siue cum Cyrillo Gentium Philo-
 sophos, sapientisque intelligamus, vtrumque sanè eximie cuiusdam nouitatis
 fuit, atque potentie, vel eos, qui deliciosè viuebant, asperitatem crucis Christi,
 & carnis macerationem, quæ in Euang. commendatur, amplexatos fuisse, vel eos,
 qui apud Ethnicos sapientie nomine gloriabantur, & qui omnia ad naturalis ra-
 tionis lumen exigenda arbitrabantur, nihilominus captiuantes intellectum in
 obsequium Christi crucis secundum insipientium opinionem stultitiam, vt Paul-
 lus loquitur, quanquam Dei virtutem, & sapientiam, vt reuera est, magna om-
 nium admiratione suscepisse, atque ex draconibus, hoc est, fidei persecutoribus,
 imo & irrisoribus in sirenes euasisse, quæ suis elucubrationibus tanquam suauis-
 simis vocibus eadem fidei mysteria, quæ antea irridebant, modulate decoanta-
 ret, & sicut antea noxiarum sirenum instar alios ad certissimum salutis naufragiũ
 præcipites dabant, ita postea è contrario tanquam Diuinæ quædam sirenes pluri-
 mos suo cantu ad salutis portum pertraherent, vt videre licet in Dionys. Areop.
 Cypr. August. & alijs, quos antea tanquam dracones sæuissimos, & immanissimos
 Ecclesia formidabat: nunc verò tanquam suauissimas, Diuinæque sirenes myste-
 riorum fidei suauissimas cantatrices admiratur: atque huc spectat illud, quod ad
 cap. 5. huius operis diximus de quatuor animalibus ante Dei thronum citharas
 habentibus, & in illis diuinas laudes suauissimè concinentibus.

Septuag.
Cyrrill. Alex.
Oratores ac
Poeta Gen-
tium, sirenes
ac struthio-
nes.

D. Hieron.

Voluptuarij
hom. n. 1, si-
renes.

Ethnicorum
sapientum ad
fidem conuer-
sio, res eximia
nouitatis.

Sacri docto-
res, sueres
suauissima.

VIII.

Hiere. 4. 3.
Lex vetus
abroganda
prædicatur.
Tertull.

De eadem nouitate loquitur Hieremias capite 4. *Hæc dicit Dominus viro Iu-
 da, & Hierusalem: Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas: circumci-
 dimini Domino, & auferete præputia cordium vestrorum viri Iuda, & habitatores Hie-
 rusalem, quo etiam testimonio vitur loco citato Tertullian. vt probet fuisse ab-
 rogandam legem veterem, nouamque aliam faciendam, quamquam legit pau-
 lo aliter: *Nouate*, inquit, *vobis nouamen nouum.* Eleganti sanè similitudine ex-
 plicauit Hieremias abrogationem legis veteris, & alterius pro illa faciendæ
 nouitatem, cum *nouale* faciendum dixit. Est enim *nouale* terra, vt quidam volunt,
 de nouo culta, spinis, & sentibus plena, aut, vt alij existimant, illa quæ aliquan-
 to tempore à cultura cessauit, quæ de nouo profcinditur, vt nouum in illam se-
 men iaciatur. Sic namque Hebræorum populus iamdiu fructum non ferebat,
 quin potius, spinis, sentibusque horrebat, qui propterea nouandus, hoc est, de
 nouo profcindendus prædicatur, vt nouam legis nouæ sementem accipiat. Ac-
 cedit, quod terra illa, quæ nouale primum fit, solet prius aratro profcindi, nec
 tamen statim seminatur: sed per annum, & eo amplius ita profcissa relinqui-
 tur.*

tur, vt postea de nouo aretur, semineturq; sic enim Deus Hebræorum populum per legem veterem, legalisque cæremonias tanquam terram hætenus incultam profcudit, noualq; fecit, vt ita partior, aptiorque redderetur, vt suo tempore de nouo araretur, nouamq; legis gratiæ sementem recipere. Et quoniam in nouali solent spina, tribuliq; exoriri, in eo quoque Synagoga nouali ture optimo simili dicitur, quæ innumerabilem spinarum, hoc est, deprauatorum morum legem procreauit, & spinas quoque illas protulit, quæ caput Domini cruentarunt. Meritò igitur Hieremias legem veterem abrogandam, nouamq; aliam faciendam prænuntians nouandum dixit nouale, præcepitque terram de nouo profcindi, vt spinis legalibus auullis nouæ legis nouæ sementis iaceretur, quæ est germana, & literalis huius loci expositio. Non est tamen conténenda moralis interpretatio, quam affert D. Hier. in eam videlicet sententiam, & dicitur prius auellendas esse curas, sollicitudinésq; rerum temporalium, quæ in Euangelio spinæ appellantur, atrum demum virtutum semina iacienda. *Præcipitur, inquit, viri Iuda, & Hierusalem, qui veram sequantur fidem, & habitant in Ecclesia, vt non seminent super spinas, quas Euangelicus sermo significat, quæ suffocant sementem Dei, sed prius nouale faciant, & omnes suffodiant vepres, sentesque auferant, vt munda semina arua suscipiant.*

Lex vetus ad nouam suscipiendam Iudas redderetur aptiores.

Cæremonia legalis, spina

D. Hier.

Temporaliu rerum curæ, spina.

Alij locum etiam tropologicè exponentes, in quibus est Dionysius Carthusianus, illud significari putant non esse seminanda bona opera super spinas lethaliu criminum, quoniam nihil ad promerendum cõferunt: sed prius spinas peccatorum esse per pænitentiam auellendas: non quodd non sit consulendum homini etiam lethaliu criminibus implicito, vt bonis operibus incumbat: sed quoniam per huiusmodi opera nihil gratiæ consequitur, quippe quæ ad gloriam promerendam, consequendamque non pertinent, atque aded perinde sit (quod attinet ad gratiam gloriamque promerendam) hominem lethali aliquo scelere inquinatum bonis ex genere suo operibus distineri, atq; frumentum super sentes, spinasque feminare à quibus omnino obruendum, & suffocandum sit. Quare meritò Oseas cap. 10. exhortatur: *Seminate vocu in iustitia, & metite in ore misericordie, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos iustitiam*, hoc est, innouate nouale cordis vestri auullis per pænitentiam omnium vitiorum spinis, ac sentibus, & tunc seminate in iustitia, id est, ad iustitiam metendam, atque colligendam. Si enim hac ratione sementem feceritis, haud dubiè metetis in ore misericordie, hoc est, vberriuos fructus colligetis, quibus vos Deus pro sua liberalitate, & misericordia cumulabit. Porro quod additur, *Tempus autem requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos iustitiam*, non est tacitè prætereundum: significatur enim tunc præcipuè futurum tempus innouandi cordium noualia, seminandi que in iustitia, cum Christus ipse aduenisset, atque aded non esse tunc eam occasionem prætermittendam bene operandi, totisque viribus in omne genus probitatis incumbendi. Itaque tunc tempus felicissimum futurum, quo maximo cum fructu, & lucro Deus exquiri debeat, qui in assumpta humanitate doctor sit futurus iustitiæ, magisterque huius spiritualis arationis, sementisque virtutum faciendæ. Docebit enim, qua arte, & quibus potissimum operibus possimus amplissimos iustitiæ fructus colligere, Deumque maxime promereri.

IX.

Carthus.

In lethali crimine bene operantes seminant super sentes.

Osee 10. 12.

Tempus requirendi dominum, quod præcipue.

Tertia, & postrema obseruatio sit circa illa verba, *Et scribe in eo stylo hominis*. X. quibus iubetur Esaias pauca illa verba stylo claro, ac perspicuo, notisque characteribus, imo & grandioribus conscribere, vt ab omnibus etiam imperitis & legi, & intelligi possent. Cuius rei illud est mysterium, futurum scilicet, vt

*Mysteria in
veteris instru-
mento obscu-
rissima in no-
uo explicatè
intelliguntur*

mysteria, quæ in lege, & Prophetis sub obscuris figurarum, visionumque ænigmatis tradebantur, quam ob causam vix à Doctoribus intelligebantur, tandem adueniente Christo, cuius eo loco aduentus promittitur, ita perspicuè, & explicatè docerentur, vt etiam à rudibus, & imperitis percipi possent. Id quod cumulatissime impletum cernimus, siquidem mysterium Trinitatis, Incarnationis, Eucharistia, & multa alia per se obscurissima, & altissima nunc à rudibus mulierculis, gentibusque omnino barbaris, à cognitione, atque pueritia longe abhorrentibus & creduntur, & quantum satis est, explicatè intelliguntur. Atque hoc etiam sensu præter alios accipiendum est illud Esaiæ hoc ipso c. *Liga testimonium, signa legem in discipulis meis, & expectabo dominum, qui abscondit faciem suam à domo Iacob*: quasi diceret dominus Proph. Hæc tu vaticinia interim liga, & claudere in lib. obscurisque imaginibus, & symbolis inuolue, reseruaq; ea discipulis meis, id est, Apost. eorumque successoribus: ij enim sigilla disrumpent, librum aperient, & ea mysteria clarè, distinctèque fidelibus proponent, vt ab omnibus intelligi possint. Nec verò id mirum videri debet, cum Deus per se ipsum immediatè homines docuerit iuxta illud ad Heb. 1. *Multifarsam, multisq; modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio*. Quis enim quantum cumque rudis, sub tanto magistro non intelligeret etiam ditissimam? id quod prædictam habes Esai. 54. vbi est sermo ad literam de Eccles. *Ecce ego, inquit dominus sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphyris, & ponam in iaspidem propugnaculo tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles: omnes filios tuos doctos à Domino, seu vt Sept. trãstulerunt, didicisti, id est, doctos Dei, seu discipulos Dei, seu vt citatur Ioan. 6. doctos Dei*. Si igitur homines futuri erant discipuli ipsius Dei sibi per se ipsum immediatè loquentis, non mirum si altissima atque abditissima mysteria à tanto Doctore explicata facilè intelligere potuerunt. Id verò ex eo percipies, quòd discipuli Christi natura sua rudes, & imperiti vsq; adeo in altissimarum rerum cognitione profecerant, vt vel ipsi Angeli in plerisque eorum postea discipuli fuerint, multaq; per eos didicerint, quæ antea nesciebant, vt discrete testatur Apostolus ad Ephes. 3. vbi ita ait: *Mibi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc in Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sicut dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit: vt innotescat principatibus, & potestatibus in caelestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei* Vnde, inquit, hoc manifestum est Angelis? per Eccles. Quid igitur hoc est? non cognouerunt Angeli? si enim Principatus non cognouerunt multò minus Angeli cognoscere potuerunt. Nunquid igitur cognouerunt Archangeli? Nec profectò illi. Vnde autem scire debuerunt? quo reuelante? quando nos didicimus, tunc & illi etiam per nos. Et multò clarius D. Thom. in Comment. eius epist. *Per quid autem, inquit, in principatibus, & potestatibus in caelestibus innotescat multiformis sapientia Dei, subdit dicens: Per Ecclesiam. Quod quidem habet magnam difficultatem, nam glossa habet: id est, per Apostolos in Ecclesia predicantes. Vnus quidem intellectus esse potest, quòd scilicet Angeli ab Apostolis didicerunt, & hoc videtur quam rationem habere: videmus enim quòd in caelo inter Angelos superiores, qui immediatè à Deo illuminantur, & docent inferiores Angelos, qui non immediatè illuminantur à Deo. Non videtur ergo irrationabile, quòd doceant Angelos Apostoli, qui immediatè à Deo sunt edocti iuxta illud Ioan. 1. *Vnigenitum, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit*. Hæc D. Thom. quamuis paulò post aliam expositionem afferat, quam immeritò probabiliorē putat. Item sentit Theo. *Nec potestates, inquit, quæ sub aspectum non cadunt, sciebant mysterium, sed per dispensationem, quæ est in Ecclesia, ineffabilem Dei sapientiam didicerunt*. Igitur, vt ad*

institui-

stitutum reuertatur, stylo claro, atque perspicuo iubetur Esaias aduentum Regis Messiae, & mysteria legis gratia conscribere: quoniam Rex ipse Messias ea erat clarè, & distinctè suis discipulis traditurus, quæ ipsi tamen difficillima, & maxime recondita, ita cumulatè cognoscere, ut vel ipsorum Angelorum præceptores, ac magistri esse possent: nec erubescerent caelestes principes discipuli esse Apostolorum, pauperum, inquam, rudiumque piscatorum, atque ab illis tanquam à superioribus quibusdam Angelis de multis, quæ ad Ecclesie æconomiam, progressumque spectabant, illuminari.

Quomodo verum sit Christum, antequam sciret vocare patrem & matrem, abstulisse fortitudinem Damasci, & spolia Samariae.

SECTIO. XIX.

Illud denique in superiori vaticinio peculiarem continet difficultatem, quòd infantis ille, cuius conceptus, ortusque ex Spiritus sancti virtute promittitur, id est, Christus, ut hactenus ostendimus, antequam sciat vocare patrem & matrem, hoc est, in ipsa infantia ablaturus dicatur fortitudinem Damasci, & spolia Samariae, coram Rege Assyriorum. Id quod antequam doceamus, quomodo accipiendum sit, aduertendum est ex hoc loco manifestè probari Messiae regnum non temporale, sed spirituale fuisse futurum, cuiusque praelia, de quibus non semel mentio fit in sacris literis, non bello, & armis gerenda, quemadmodum Iudæi perperam arbitrantur, & quod est consequens, victorias non coactis toto orbe copiis, descriptioque milite, sed sublimiori alia ratione fuisse comparandas. Si enim Messias, dum adhuc esset infantulus, auferre prædicitur fortitudinem Damasci, & spolia Samariae, palam est eiusmodi spolia longè diuersa futura fuisse, quàm Hebræi per summam imperitiam nugantur. Quo argumento non semel contra Iudæorum pernicitiam vitur Tertull. Etenim in lib. aduersus Iudæos, c. 9. ita ex his verbis aduersus eos eleganter ludit. Sono etiam nominè inducuntur, cui virtutem Damasci, & spolia Samariae aduersus Regem Assyriorum sic accipiunt, quasi bellatorem portedans Christum, non animaduertentes, quid scriptura præmittat, quoniam priusquam cognoscat puer vocare patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariae aduersus Regem Assyriorum. Ante est enim, ut inspicias etatis demonstrationem, an virum iam Christum exhibere ista etas possit, nedum Imperatorem: scilicet vagitus ad arma esset conuocaturus infans, & signum belli non tuba, sed crepitacillo daturus, nec ex equo, vel de muro, sed matricis, & gerula sua dorso, siue collo hostem designaturus, atque ita Damascum, & Samariam pro mammis subaturus. Aliud est, si penes vos infantes in praelium erumpunt, credo ad solem vincti prius, deinde pannis armati, & butyro stipendiati, qui ante nosint lanciare, quam lanciare: enim verò si nusquam hoc natura concedit ante militare, quàm virum facere: ante virtutem Damasci sumere, quàm patrem misse, sequitur, ut figurate pronuntiatum videatur. Hæc Tertullianus. Idem totidem verbis repetit lib. 3. contra Marcionem cap. 13. legendus est, & lib. 5. contra eundem Marcionem, cap. 18. Porro illud, quod ait Tertullianus, figurate pronuntiatum videri: Accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariae, non ita est accipiendum, quasi senserit non esse sermonem ad litteram de Christo, sed illud dumtaxat, non ut verba sonant, id intelligi oportere, quemadmodum Hebræi contendunt de praeliis, spoliisque temporalibus, sed per metaphoram, & translationem de spirituali victoria, Gentiumque spoliis per